

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
VĚC ROWE A DAVIS

16. února 2000

(Rozsudek ve věci Rowe a Davis versus Spojené království)

Evropský soud pro lidská práva (dále jen „Soud“), zasedající podle článku 27 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) ve znění Protokolu č. 11 a podle relevantních ustanovení Jednacího řádu Soudu jako Velký senát, který tvořili soudci L. Wildhaber, předseda, E. Palmová, L. Ferrari Bavo, L. Caflish, J.-P. Costa, W. Fuhrmann, K. Jungwiert, M. Fischbach, B. Zupančič, N. Vajičová, J. Hedigan, W. Thomassenová, M. Tsatsa-Nikolovská, T. Pantiru, E. Levits, K. Traja, Sir John Laws, ad hoc soudce, jakož i M. de Boer-Buquicchiová, zástupkyně tajemníka Soudu, po uzavřené poradě, která se konala ve dnech 20. října 1999 a 26. ledna 2000, posledně uvedeného data vynesl následující rozsudek:

POSTUP

1. Případ byl postoupen Soudu Evropskou komisí pro lidská práva (dále jen „Komise“) dne 12. března 1999 v tříměsíční lhůtě stanovené článkem 32 § 1 a článkem 42 Úmluvy. Tomu předcházela stížnost (č. 28901/95) proti Spojenému království Velké Británie a Severního Irsku předložená Komisi podle článku 25 Úmluvy dvěma britskými občany, panem Raphaelem Rowem a panem Michaellem Davisem, dne 20. prosince 1993.

Žádost Komise se opírala o články 44 a 48 a o prohlášení, jímž Spojené království uznalo obligatorní jurisdikci Soudu (bývalý článek 46). Cílem stížnosti bylo dosažení rozhodnutí, zda skutkový děj případu zakládá porušení závazků odpovědného státu podle článku 6 Úmluvy.

2. V souladu s článkem 5 § 4 Protokolu č. 11 k Úmluvě a s ustanoveními 100 § 1 a 24 § 6 Jednacího řádu Soudu panel Velkého senátu Soudu rozhodl dne 31. března 1991, že případ bude posouzen Velkým senátem.

Dne 1. dubna 1999 L. Wildhaber, předseda Soudu, jednající na základě článku 24 § 3–5, rozhodl, že v něm bude zasedat on sám ex officio, jakož i E. Palmová, místopředsedkyně Soudu. Dalšími jmenovanými členy do Velkého senátu se stali L. Ferrari Bravo, L. Caflish, J.-P. Costa, W. Fuhrmann, K. Jungwiert, M. Fischbach, B. Zupančič, N. Vajičová, J. Hedigan, W. Thomassenová, M. Tsatsa-Nikolovská, T. Pantiru, E. Levits a K. Traja (článek 24 § 3 Úmluvy a ustanovení 100 § 4 Jednacího řádu Soudu).

Sir Nicolas Bratza, soudce zvolený za Spojené království, který se měl účastnit projednávání případu na základě článku 27 § 2 Úmluvy, se nemohl zúčastnit, jelikož se zúčastnil dřívějších jednání Komise (ustanovení 28 § 3 Jednacího řádu Soudu). Vláda jmenovala Sira Johna Lawse, aby se jednání zúčastnil jako soudce ad hoc (článek 27 § 2 Úmluvy a ustanovení 29 § 1 Jednacího řádu Soudu).

3. V souladu s rozhodnutím předsedy se konalo veřejné ústní jednání k případu společně se žádostmi č. 27052/95, Jasper v. Spojené království, a č. 29777/96, Fitt v. Spojené království, v Paláci lidských práv ve Strasbourgu dne 20. října 1999.

Před Soud předstoupili:

(a) za Vládu M. Eaton, Ministerstvo zahraničních věcí a Commonwealthu, zástupce, R. Cranston, generální solicitor, J. Eadie, advokát, R. Heaton, Ministerstvo vnitra, G. Harrisonová, Ministerstvo vnitra, C. Burke, Úřad pro cla a poplatky, F. Russelová, Úřad královského prokurátora, A. Chapman, Odbor právního poradce, poradci;

(b) za stěžovatele B. Emerson, advokát, zástupce; M. Cunneenová, Liberty, P. Kaufmanová, advokát, S. Young, advokát, A. Master, solicitor, poradci.

Soud vyslechl vystoupení pana Cranstona a pana Emmersona, jakož i jejich odpovědi na otázky položené několika jeho členy.

SKUTKOVÁ ZJIŠTĚNÍ

I. Skutkové okolnosti případu

A. Trestné činy

4. V noci z 15. na 16. prosince 1988 došlo k sérii trestných činů v Surrey, Anglie.

První z nich, k němuž došlo asi po jedné 1 hod. 30 min., zahrnoval přepadení dvou mužů v zaparkovaném autě na poli poblíž veřejného domu ve Fickleshallu. Krátce po ukončení sexuálního aktu mezi oběma muži (pánové Ely a Hurburgh) se objevili dva maskovaní muži. Jeden z nich měl nůž a druhý pistoli. Ely byl vytažen z auta a bylo mu odcizeno 10 liber. Na příkaz si lehl obličejem k zemi, přičemž muž s nožem na něho dával pozor. Ely si všiml třetího maskovaného muže. Násilníci chtěli odjet s autem patřícím Hurburghovi, který protestoval a byl přemožen. Ely byl přinucen dolézt na místo, kde ležel svázaný Hurburgh. Byl rovněž svázan a dostal roubík. Okolo byl rozlity benzín. Ely uviděl zapálenou cigaretu a odplížil se. Když nabyl vědomí, Hurburghovo auto Austin Princess zmizelo a Hurburgh byl mrtev. Lupiči ponechali ukradené auto Spitfire, v němž přijeli na místo činu, u vjezdu na pole vzdáleném asi 500 metrů.

5. Po tomto trestném činu následovala loupež asi ve 3 hod. 40 min. třemi maskovanými muži, kteří přepadli domácnost Napierových v Oxtedu. Do domu vlezli zadním oknem. Dva z nich vnikli do pokoje Timothy Napiera; jeden z nich měl nůž, druhý pistoli. Mezitím byl Richard Napier (otec) probuzen třetím lupičem, ozbrojeným revolverem, který jej odvedl do pokoje Timothyho. Oběma bylo řečeno, že budou zastřeleni, pokud nebudou spolupracovat. Oba však lupiče napadli a přinutili je sestoupit po schodech. Během zápasu došlo k řezu do paže Timothy Napiera a k proříznutí tepny. Richard Napier byl přinucen ustoupit nahoru po schodech do ložnice, kde čekala jeho manželka. Byl proti ní namířen nůž a byla vyzvána, aby sundala své prsteny a šperky, jinak že jí budou uříznuty prsty. Další dva lupiči vyrabovali pokoj, načež všichni tři uprchli v Timothyho autě značky Toyota. Timothy Napier byl rychle odvezen do nemocnice. Bylo konstatováno, že má bodnou ránu v zádech, že bodnutí proniklo do plicní dutiny, což vyžaduje hrudní drenáž. Hurburghovo auto bylo nalazeno poblíž opuštěné.

6. V 5 hodin ráno v domě paní Spicerové ve Fetchhamu byli paní Spicerová a její partner (pan Almond) ve své ložnici probuzeni třemi maskovanými muži. Byli požádáni o peníze, šperky a klíče k autu. Jmenovaní řekli vetřelcům, kde je najdou. Spiccrová a Almond byli svázáni, dostali roubíky a jejich dům byl vyrabován. Trvalo téměř hodinu, než lupiči odešli, přičemž si odnesli značnou část majetku a dvě auta jmenovaných, značky Renault a Cavalier. Toyota Timothyho Napiera byla nalezena poblíž opuštěná.

B. Odměna, vyšetřování a zatčení

7. Výše uvedené události vyvolaly značný zájem, včetně zveřejnění nabídky na odměnu ve výši 25 000 liber za informaci vedoucí k usvědčení pachatelů v národních médiích mezi 17. a 19. prosincem 1988. V neděli 18. prosince obdržela policejní stanice informaci, že osoby odpovědné za vraždu a za další trestné činy žijí v čísle 25 v Lawrie Park Road, Sydenham, South London (dále jen „číslo 25“). Dále pak volající řekl, že značné množství majetku, který byl ukraden při loupežích, bylo odneseno ostatními osobami žijícími v čísle 25 a uloženo v bytě spolence ženského pohlaví v čísle 71 v Queen Adelaide Court.

8. Číslo 25 patřilo panu Smithovi, který obýval přízemí a suterén. Zbytek domu, sestávající ze dvou nadzemních pater, byl rozdělen do bytů obývaných mimo jiné též stěžovateli, Rphaelem Rowem a Michaelem Davisem. Čas od času navštěvoval dům Randolph Johnson, v poslední době proto, aby pomohl při opravě vedení a různých elektrických spotřebičů, a údajně tam byl i v noci 15. prosince 1988. Rowe, Davis a Johnson jsou černé pleti.

9. V čísle 25 žili rovněž tři bílí muži Mark Jobbins, Norman Duncan a Shane Griffin (dále též „Jobbinsova skupina“). Duncan a Griffin čichali pravidelně toluen. Všichni tři měli záznam v trestním rejstříku.

10. V důsledku informace, kterou obdržela policie, byly vystaveny příkazy k prohlídce na obou uvedených adresách, které byly souběžně provedeny v 7 hod. 50 min. dne 19. prosince 1988. Při prohlídce čísla 25 někdy mezi 2 hod. 15 min. odpoledne 19. prosince a 5 hod. dopoledne 20. prosince našla policie brož z loupeže Spicerová/Almond v koši na papír patřícím Rowemu. Další věci z loupeže Spicerová/Almond byly nalezeny ve skladišti, kde byly nalezeny též některé porcelánové figurky (neměly vztah k uvedeným trestným činům), na nichž byly otisky prstů Davise. Kí vavé skvrny na bundě nalezené v ložnici Roweho byly analyzovány, přičemž bylo konstatováno, že patří ke krevní skupině, kterou má osm procent populace, včetně obětí vraždy Hurburgha. Rowe, Davis, Jobbins a Griffin byli zatčeni pro podezření z vloupání za přítežujících okolností. Duncan byl zatčen 21. prosince.

11. Kate Williamsonová, šestnáctiletá studentka a přítelkyně Roweho, předložila policii několik věcí z loupeže Spicerová/Almond, včetně dvou prstenů, žlutého kovového pásku k hodinkám a dámských hodinek. Řekla policii, že navštěvuje Roweho téměř pravidelně a že u něho byla v noci 15. prosince 1988. Řekla, že zná Jobbinse, Duncana a Griffina pouze od vidění.

12. Joanne Cassarová informovala policii, že bydlela u dalšího obyvatele domu číslo 25 po určité období v roce 1988. Zнала Davise, Roweho, Jobbinse, Duncana a Griffina. Byla v čísle 25 během večera 15. prosince a byla v pokoji Copera.

13. Další příkaz k prohlídce byl proveden v čísle 71 v Queen Adelaide Court. Výsledkem bylo zatčení nájemnice Bernadetty Robertsové, která byla přítelkyní Jobbinse, jakož i nalezení velkého množství ukradených věcí.

14. Johnson byl zatčen 6. ledna 1989 po rozsáhlé automobilové honičce několika policisty. V daném čase měl u sebe revolver. Ve své výpovědi souhlasil s tím, že v čísle 25 byl při různých příležitostech a že v daný večer tam pravděpodobně byl až do pozdních hodin. Popřel svou účast na trestných činech a při policejních výsleších řekl, že onu noc asi strávil s přítelkyní.

C. Soudní řízení

15. Soudní řízení s oběma stěžovateli a s Johnsonem proběhlo před Ústředním trestním soudem v únoru 1990.

16. Předmětem trestního stíhání byla skutečnost, že tři výše uvedení muži měli účast na každém incidentu. Obžaloba tvrdila, že existují důkazy o spojení zmíněných trestných činů. Austin Princess ukradený Hurburghovi byl nalezen na místě trestnéhočinu loupeže u Napierových; Toyota ukradená Napierovým byla nalezena opuštěná nedaleko bytu Spicerové/Almonda a auta ukradená této dvojici měla vztah k obyvatelům domu číslo 25. Kromě toho svědkové každé jednotlivé loupeže popsali skupinu tří lupičů, z nichž alespoň jeden měl střelnou zbraň a druhý měl nůž, byli oblečeni v černém a měli kapuce.

17. Obžaloba spočívala převážně na důkazech proti Jobbinsové skupině. Tento se přiznal, že byl spolupachatelem krádeže Spitfira, který byl nalezen opuštěný blízko místa trestného činu první loupeže a vraždy, a že řídil auta značky Renault a Cavalier, ukradená při poslední loupeži, k poli v Sidcupu, kde je zapálili. Bylo dokázáno, inter alia, že v noci z 15. na 16. prosince Rowe požádal, zda si může vypůjčit Spitfira, a že Davis a další černoch požádali o pomoc v jiném ohledu, jako například o zapůjčení kapuce a o pomoc při nastartování Spitfira. Proti členům Jobbinsovy skupiny byly také předloženy důkazy vztahující se k událostem dalšího rána (16. prosince), kdy Rowe údajně učinil několik inkriminačních poznámek o své vlastní účasti na trestných činech a kdy je požádal, aby volně naložili s auty ukradenými Spicerové/Almondovi a aby někde uložili ukradené věci.

18. Obžaloba dále spočívala na výpovědi Kate Williamsonové, že Rowe ji opustil v noci z 15. na 16. prosince a že se vrátil následujícího rána v 6 hodin 30 minut, že jí dal prsteny z loupeže u Napierových, aby je nechala ocenit, že poškrábal její ložnicové okno jedním z diamantových prstenů a že jí pověděl o ukradených autech. Obžaloba rovněž spočívala na výpovědi podané Joanne Cassarovou, že dostala od Davise kytičku, která, jak tvrdila, pocházela z kufru auta ukradeného Almondovi. A konečně Martin Todd, vězeň z královského vězení v Brixtonu, kde byl Johnson držen ve vazbě, podal výpověď o inkriminačních poznámkách, které v rozhovoru s ním utrousil Johnson.

19. Všichni tři obžalovaní popřeli jakoukoli účast na uvedených trestných činech. Jejich obhajoba spočívala na tom, že Kate Williamsonová a ostatní vypověděli, že Rowe a Davis

byli v jejich společnosti v časových úsecích během noci z 15. na 16. prosince, což bylo v rozporu se spatřením Spitfiru v přibližně stejnou dobu nedaleko místa, kde došlo k zavraždění Hurburgha, a že oběti trestných činů, včetně Elyho, Napierových a Spicera, popsaly útočníky jako bělochy. Pokud jde o Johnsona, obhajoba tvrdila, že neexistují důkazy o jeho účasti na přípravném jednání ani na následné činnosti.

20. Obhajoba uváděla, že četní svědkové obžaloby jsou nespolehliví. Například výpověď Elyho obsahovala několik rozporů, stejně jako svědectví Jobbinsovy skupiny. Bylo uvedeno, že pokud někdo z čísla 25 byl odpovědný za uvedené trestné činy, pak to byla Jobbinsova skupina, a že Jobbins, Duncan a Griffin záměrně předali policii falešné informace proti obžalovaným, aby se tak sami zbavili obvinění. Joanne Cassarová mohla být spolupachatelkou, protože znala Duncana a Griffina, a výpověď Kate Williamsonové mohla být motivována zářlivostí na vztah Roweho k jiné přítelkyni a byla na každý pád v rozporu s dopisem, který zaslala Rowemu, když byl ve vězení. Obhajoba se snažila zpochybnit Toddovu výpověď s odůvodněním, že mohl lhat proto, aby byl propuštěn. Dále pak se obhajoba odvolávala na značnou odměnu, která byla nabídnuta, jako na faktor, který mohl motivovat svědky obžaloby k výpovědím.

21. Davis vypovídal, shodně se svou informací podanou policii, že se na trestných činech nepodílel a že se Spitfírem neměl nic společného. Uvedl, že noc z 15. prosince strávil doma, a souhlasil s výpovědí Kate Williamsonové ohledně opuštění domu a návratu okolo půl jedné v noci. Výpověď Roweho byla rovněž v souladu s jeho výpovědí na policii. Popřel jakoukoli svou účast na daných trestných činech a uvedl, že po návratu do čísla 25 v 0,30 hod. spal s Kate Williamsonovou po celou noc. Johnson nepodal žádné důkazy.

22. Dne 26. února 1990 vynesla porota jednomyslné verdikty usvědčující stěžovatele a Johnsona z vraždy, z napadení s následkem ublížení na těle a z tří loupeží. Všichni byli odsouzeni k trestu odnětí svobody na 15 a na 12 let.

D. Řízení před odvolacím soudem

23. Stěžovatelé a Johnson se odvolali s odůvodněním, že jejich odsouzení bylo nejisté a neuspokojivé pro slabost a rozpory v důkazech použitých proti nim.

1. Úvodní řízení

24. Dne 20. října 1992, při prvním ústním jednání před odvolacím soudem, prokurátor předal soudu dokument, který nebyl ukázán obhájčům. Odvolal se na pravidla odvolacího soudu týkající se odhalování (viz níže odstavce 34-35) a informoval soud, že záležitost je natolik citlivá, že bude žádat soud, aby jej vyslechl ex parte nebo, pokud jej vyslechne inter partes, pak jen za podmínek, že se obhájci zaváží nevyzradit svým solicitorům nebo klientům, o co se jedná. Oba obhájci sdělili, že nemohou svědomitě takovýto závazek na sebe vzít a odešli z ústního jednání, které pokračovalo ex parte.

25. Dne 14. a 15. ledna 1993 byla znovu nastolena otázka vyřazení před odlišně složeným odvolacím soudem (ačkoli předseda soudu, Lord Taylor, se účastnil obou ústních jednání), protože obhájci přehodnotili své stanovisko a dospěli k závěru, že nejednali správně, když dobrovolně první ústní jednání opustili. Přitom obhajoba argumentovala tím, že (i) obhájcům mělo být povoleno vyslechnout žádost obžaloby, aniž by se museli k něčemu zavázat, (ii) prokurátorům mělo být přinejmenším uloženo, aby odhalili druh relevantního materiálu, aby pak obhájci mohli podat své vyjádření k otázce, zda má či nemá být nařízeno odhalení materiálu tohoto druhu. Odvolací soud ve svém rozsudku uvedl, že následné řízení, kdy obžaloba měla k dispozici materiál, o němž se domnívala, že nemá být odhalen obhajobě, musí být změněno rozsudkem podle judikátu ve věci Ward (viz níže odstavec 37) v tom smyslu, že nyní je na soudu a nikoli na prokuratuře, aby rozhodl, zda má být materiál odhalen, a aby stanovil procesní opatření, jimiž se bude třeba řídit v takovýchto případech (viz níže odstavec 39–40). Závěrem však soud odmítl nařídit odhalení.

26. Dne 22. června 1993 v úvodu řízení o podstatě odvolání před odlišně složeným odvolacím soudem vyzval obhájce soud, aby nařídil obžalobě odhalit jméno osoby nebo osob, jimž byla vyplacena peněžní odměna za informaci poskytnutou policii ohledně stěžovatelů, a požádal o přístup ke zprávě oddělení stížností policie týkající se stížnosti Roweho. Obžaloba předložila soudu dokumenty vztahující se k žádosti o odhalení, které nebyly ukázány obhajobě. Nicméně obhájci měli možnost uvést faktory svědčící ve prospěch odhalení a ve prospěch vyvážенosti, jíž by měl soud docílit. Po zvážení návrhů obhajoby a po prozkoumání relevantních dokumentů odmítl soud nařídit jejich odhalení.

2. Odvolání ohledně podstaty věci

27. Dne 29. července 1993 potvrdil odvolací soud odsouzení stěžovatelů a Johnsona, když dospěl k závěru, že neexistuje důvod tvrdit, že zde existuje sebemenší pochybnost ohledně jejich správnosti.

E. Následné události

28. Stěžovatelé požádali odvolací soud, aby jim povolil odvolat se ke Směrovně lordů, avšak tato žádost byla zamítnuta 30. září 1993.

29. Dopisem ze dne 27. listopadu 1994 požádal právní zástupce prvního stěžovatele Úřad královské prokuratury, s odkazem na případ R. v. Rasheed (viz níže odstavec 42), aby odhalil žádosti o odměnu, které podali před procesem svědkové, zejména pak Jobbinsova skupina, Williamsonová nebo Cassarová.

30. Dne 22. listopadu 1995 Úřad královské prokuratury odpověděl takto:

„Pokud jde o otázku uvedenou v odstavci (1) Vašeho dopisu ze dne 27. října 1994, je Vám asi známo, že problém odměn byl zdůrazněn (obhájcem) v úvodu odvolání v této věci. To pak

vyústilo v žádost o ex parte, což bylo projednáno v neveřejném jednání. Uvedené žádosti bylo vyhověno a pan Watkins LJ se o ní zmínil ve svém konečném rozsudku těmito slovy: Vyhověli jsme žádosti a odmítli jsme nařídít odhalení jakýchkoliv důkazů, které byly podány 22. června a které jsou zaprotokolovány.“

31. V roce 1994 požádali stěžovatelé Ministerstvo vnitra o přezkoumání správnosti jejich odsouzení. V dubnu 1997 byla vytvořena Komise pro přezkoumání trestných případů (dále jen „CCRC“) podle zákona o trestním odvolání z roku 1995 a případ stěžovatelů jí byl postoupen. V srpnu 1997 jmenovala CCRC úředníka z policejního úřadu v Manchesteru, aby vyšetřil události ohledně trestního stíhání stěžovatelů a Johnsona. Zpráva vyšetřujícího úředníka byla předložena v lednu 1999.

32. Ve své zprávě ze 7. dubna 1999 CCRC konstatovala, inter alia, že Duncan je dlouhodobý konfident policie, který 18. prosince 1988 kontaktoval úředníka policie v Sussexu a který mu řekl, že stěžovatelé jsou odpovědní za zločiny z 15. na 16. prosince 1988. V důsledku této jeho asistence policii a na základě výpovědi, kterou podal při trestním procesu se stěžovateli, obdržel Duncan odměnu ve výši 10 300 britských liber, dále pak policejní ochranu mezi 18. a 22. prosincem 1988 a imunitu před stíháním pro jeho přiznanou účast jakožto pomocníka při daných trestných činech. Z policejních záznamů o informaci poskytnuté Duncanem vyplynulo, že Duncan nikdy neidentifikoval Johnsona jako jednoho z pachatelů. Tyto skutečnosti nebyly dříve odhaleny obhajobě z důvodu ochrany veřejného zájmu. CCRC rovněž konstatovala, že „policie neusilovala o to, aby Jobbinsova skupina byla stíhána, a tomu odpovídala nečinnost na straně vyšetřujících orgánů“, a dodala k tomu poznámku, že „kdyby porota o tom byla věděla, pak by důvěryhodnost Jobbinsovy skupiny byla posuzována mnohem kritičtěji“. Kromě toho Todd odvolal své prohlášení ohledně inkriminačních poznámek, jež údajně pronesl Johnson.

CCRC dospěla k závěru, že ve světle těchto nových důkazů existuje reálná možnost, že Johnson neměl účast na trestných činech z 15. na 16. prosince 1988. Zatímco existovaly důkazy spojující oba stěžovatele s loupežemi, pokud stíhání proti jednomu ze zmíněné trojice, Johnsonovi, nebylo zřejmě nadále opodstatněné, podle názoru CCRC měl mít odvolací soud současně možnost posoudit, zda bylo opodstatněné stíhání proti Rowemu a Davisovi. Proto CCRC vrátila odsuzující rozsudky proti stěžovatelům a Johnsonovi zpět odvolacímu soudu, jelikož usoudila, že existuje reálná možnost, že tyto rozsudky nebudou potvrzeny, budou-li vráceny (zákon o odvolání ve věcech trestních z roku 1995, oddíl 13).

33. Ke dni přijetí tohoto rozsudku zůstává případ dosud nevyřešen u odvolacího soudu.

II. Relevantní vnitrostátní právo a praxe

A. Odhalovací povinnost obžaloby

34. Podle obecného práva je obžaloba povinna odhalit jakékoli písemné či ústní prohlášení svědka obžaloby, které není v souladu s výpovědí tohoto svědka před soudem. Tato povinnost se vztahuje rovněž na prohlášení kterýchkoliv svědků, která mohou být pro obhajobu příznivá.

B. Omezení odhalovací povinnosti z důvodů veřejného zájmu

1. Směrnice generální prokurátora (1981)

35. V prosinci 1981 vydal generální prokurátor směrnice, které neměly sílu zákona, o výjimkách z povinnosti podle obecného práva odhalit obhajobě určité důkazy, které by jí mohly poskytnout potenciální pomoc (/1982/ svazek 74 Zpráv o odvoláních ve věcech trestních, str. 302 – dále jen „směrnice“). Směrnice jsou pokusem o kodifikaci pravidel o odhalení a o definici pravomoci prokuratury stáhnout „nepoužitý materiál“. Podle odstavce 1 byl „nepoužitý materiál“ definován jako:

„(i) Všechny svědecké výpovědi a dokumenty, které nejsou zahrnuty do trestního svazku předaného obhajobě;

(ii) výpovědi svědků, kteří nemají být obesláni, aby podali důkazy při trestním řízení, nejsou-li ve svazku dokumenty, na něž byl učiněn odkaz;

(iii) neupravená verze upravené výpovědi nebo spojené výpovědi začleněná do trestního svazku.“

Podle odstavce 2 každá položka spadající pod rozsah této definice měla být dána k dispozici obhajobě, jestliže „má určitý vztah k trestnému činu, který je předmětem obžaloby, a k okolnostem případu“.

36. Podle směrnice podléhala odhalovací povinnost volně úvaze prokurátora o tom, zda stáhne relevantní důkaz, bude-li spadat do jedné z kategorií uvedených v odstavci 6. Jednou z těchto kategorií uvedených v odstavci 6(iv) byl „citlivý materiál“, který s ohledem na jeho citlivost neměl být ve veřejném zájmu odhalen. „Citlivý materiál“ byl definován takto:

„... (a) týká se otázek národní bezpečnosti; jde o, nebo odhaluje totožnost, člena bezpečnostních služeb, který by již nebyl užitečný těmto službám, jakmile by byla jeho totožnost odhalena; (b) jde o, nebo odhaluje totožnost, informátora a existují důvody pro obavu, že odhalení jeho totožnosti by uvedlo jeho nebo jeho rodinu do nebezpečí; (c) jde o, nebo odhaluje totožnost, svědka, který může být ohrožen napadením nebo zastrašováním, bude-li jeho totožnost odhalena; (d) obsahuje podrobnosti, které by, pokud by byly odhaleny, mohly usnadnit spáchání dalších trestných činů nebo upozornit někoho, kdo není ve vazbě, že je podezřelým; nebo odhaluje nějakou neobyčejnou formu dohledu nebo metodu odhalování trestného činu; (e) je dodán pouze za podmínky, že jeho obsah nebude předložen alespoň do té doby, než bude zaslána předkladateli – např. bankovnímu úředníkovi – obsílka; (f) má vztah k dalším trestným činům spáchaným někým, nebo k závažným obviněním proti někomu, kdo ještě nebyl obžalován, nebo odhaluje dřívější odsouzení nebo jiné věci, které jsou v jeho neprospěch; (g) obsahuje podrobnosti soukromé delikátní povahy o jeho tvůrci a/nebo může znamenat riziko rodinných svárů.“

Podle odstavce 8 „při posuzování, zda prohlášení obsahující citlivý materiál má být odhaleno či nikoliv, je třeba docílit rovnováhy mezi stupněm citlivosti a rozsahem, v jakém mohou informace posloužit obhajobě“. Rozhodnutí o tom, zda tato rovnováha vyžaduje v konkrétním případě odhalení citlivého materiálu, je na žalující straně, i když každá pochybnost svědčí ve prospěch odhalení. Jestliže by se před procesem nebo v jeho průběhu stalo zřejmým, že vznikla povinnost odhalení, avšak toto by nebylo ve veřejném zájmu kvůli citlivosti materiálu, stíhání by muselo být zastaveno.

2. R. v. Ward (1992)

37. Následně po procesu se stěžovateli v roce 1990, avšak před odvolacím řízením probíhající od října 1992 do července 1993, byly směrnice nahrazeny obecným právem.

V případě R. v. Ward (/1993/ vol. 1 Weekly Law Reports, str. 619) se odvolací soud zabýval povinností obžaloby odhalit obhajobě důkazy a následným řádným řízením, jestliže se obžaloba dovolává imunity ve veřejném zájmu. Soud zdůraznil, že je na soudu a nikoli na obžalobě rozhodnout o tom, kde spočívá rovnováha v konkrétním případě, protože:

„... (Kdykoli) obžaloba jednala jako soudce ve svém vlastním případě o imunitě ve veřejném zájmu, pak v takovémto případě se dopustila značného počtu omylů, které měly nepříznivý dopad na spravedlivý proces. Politické úvahy proto výrazně posilují názor, že by bylo chybné dovolit obžalobě, aby zadržela podstatné dokumenty, aniž by o této skutečnosti informovala obhajobu. Jestliže ve zcela výjimečném případě není obžaloba připravena na to, aby otázka imunity ve veřejném zájmu byla rozhodnuta soudem, pak nutným důsledkem toho musí být, že stíhání bude muset být zastaveno.“

Odvolací soud popsal úsilí o rovnováhu, které musí vyvinout soudce, následovně:

„... soudce vyvažuje na jedné straně potřebu hájit veřejný zájem na neodhalení a na druhé straně zájem spravedlnosti. Jestliže vyvstanou zájmy spravedlnosti v trestním případě, týkajícím se svobody, nebo pochopitelně jde-li případně o život, pak váha, kterou je třeba přisoudit zájmům spravedlnosti, je skutečně značně vysoká.“

3. R. v. Trevor Douglas K. (1993)

38. V případě R. v. Trevor Douglas K. (vol. 97 Criminal Appeal Reports, str. 342) odvolací soud zdůraznil, že při usilování o rovnováhu, zmíněném v případě Ward, musí soud posoudit materiál jako takový: „Podle našeho názoru vyloučení důkazu bez možnosti posoudit jeho relevanci a důležitost hraničí s materiální nesprávností. Žádá-li se o imunitu ve veřejném zájmu ohledně listiny, pak je na soudu, aby rozhodl, zda této žádosti vyhoví či nikoliv. Takovéto rozhodnutí zahrnuje docílení rovnováhy. Úsilí o rovnováhu musí vynaložit soudce tím, že posoudí nebo si prohlédne důkaz, aby dostal do svého myšlení fakta, která obsahuje. Jedině tak může být schopen vyvážit konkurující si zájmy na imunitě ve veřejném zájmu a na spravedlivém postupu vůči straně požadující odhalení.“

Tento rozsudek rovněž vysvětlil, že odvolá-li se obžalovaný k odvolacímu soudu z toho důvodu, že dokument byl nesprávně zadržen, pak odvolací soud jej sám posoudí ex parte.

4. R. v. Davis, Johnson a Rowe (1993)

39. V případě R. v. Davis, Johnson a Rowe odvolací soud konstatoval, že není nutné, aby obžaloba v každém případě informovala obhajobu, když si přeje žádat o imunitu ve veřejném zájmu, a stanovil tři různé postupy, které je třeba přijmout.

První postup, který má být sledován obecně, spočívá v tom, že obžaloba informuje obhajobu, že žádá o rozhodnutí soudu, a oznámí obhajobě alespoň kategorii materiálu, který zadržuje. Obhajoba má pak příležitost stěžovat si u soudu.

Za druhé tam, kde odhalení kategorie daného materiálu by v podstatě odhalilo to, co obžaloba zamýšlela neodhalit, obžaloba přesto sdělí obhajobě, že je třeba požádat soud, avšak kategorie materiálu nemusí být odhalena a žádost se předloží *ex parte*.

Třetí postup se aplikuje jen ve výjimečném případě, kdy odhalení samotné skutečnosti, že je třeba podat žádost *ex parte*, by v podstatě odhalilo povahu daného důkazu. V takových případech obžaloba požádá soud *ex parte*, aniž by obhajobu o tom informovala.

40. Odvolací soud poznamenal, že i když žádosti *ex parte* omezují práva obhajoby, v některých případech by bylo jedinou alternativou vyžadovat na obžalobě, aby zvolila mezi postupem *inter partes* a zastavením stíhání, přičemž v řídkých, avšak závažných případech by zastavení stíhání za účelem ochrany citlivého důkazu odporovalo veřejnému zájmu. Soud připomněl důležitou roli soudce při monitorování stanovisek obžaloby, má-li být docíleno řádné rovnováhy, a poznamenal, že i v případech, kdy citlivost informace si vynucuje jednání *ex parte*, má obhajoba „tolik ochrany, kolik se jí může dostat, aniž by záležitost byla předjímana“. Závěrem soud zdůraznil, že je povinností soudce, aby pokračoval v monitorování během procesu. V průběhu řízení se mohou objevit věci, které mohou mít nepříznivý vliv na rovnováhu a vynutí si odhalení „v zájmu zajištění spravedlnosti pro obhajobu“. Z tohoto důvodu je důležité, aby řízení vedl ten soudce, který projednával žádost o odhalení.

5. R. v. Keane (1994)

41. Následně po odvolání stěžovatelů anglické soudy nadále objasňovaly principy a postupy vztahující se k otázce odhalení.

V případě R. v. Keane (1994/ vol. 1 Weekly Law Reports, str. 747) odvolací soud zdůraznil, že pokud postup *ex parte* vymezený v případě R. v. Davis, Johnson a Rowe „odporuje obecnému principu otevřené spravedlnosti v trestních případech“, je třeba jej aplikovat pouze ve výjimečných případech. Bylo by abdikací z povinností obžaloby, kdyby z nadbytečné opatrnosti jednoduše „hodila všechen nepoužitý materiál soudu do klína a ponechala na soudci, aby si z něho vybral, bez ohledu na jeho důležitost pro otázky existující či potenciální“. Proto musí obžaloba předložit soudu pouze takové dokumenty, které pokládá za podstatné, avšak přeje si je zadržet. „Podstatným“ důkazem je takový důkaz, který může při citlivém posouzení obžalobou být pokládán za (i) vztahující se nebo potenciálně se vztahující k záležitosti v daném případě; (ii) nastolující nebo potenciálně nastolující novou otázku, jejíž existence nebyla zřejmá z důkazů, jejichž použití obžaloba navrhla; nebo (iii) nabízející reálnou (na rozdíl od iluzorní) vyhlídku znamenající vazbu na důkazy vedoucí k (i) nebo (ii).

Výjimečně, vzniknou-li pochybnosti ohledně významu dokumentu nebo důkazu, může být soud požádán, aby o této otázce rozhodl. S cílem napomoci obžalobě při rozhodování, je-li důkaz, kterým disponuje, „podstatný“, a soudu při jeho úsilí o vyváženost, bylo ponecháno na straně obhajoby, aby označila každou obhajobu či otázku, kterou navrhuje vznést.

6. R. v. Rasheed (1994)

42. V případě R. v. Rasheed (The Times, 20. května 1994) odvolací soud konstatoval, že neodhalení obžalobou skutečnosti, že svědek obžaloby, jehož svědectví bylo napadnuto, již

požádal o odměnu za poskytnutí informace nebo ji již obdržel, je podstatným protiprávním jednáním ospravedlňujícím k odmítnutí odsouzení.

7. R. v. Winston Brown (1994)

43. V případě R. v. Winston Brown (/1994/ Criminal Appeal Reports, str. 191) revidoval odvolací soud působnost směrnic. Soud konstatoval:

„Úkolem generálního prokurátora je nepochybně zdokonalovat existující praxi odhalování obžalobou. To je chvályhodný úkol. Generální prokurátor se však nesnažil tvořit právo a samozřejmě bylo mimo rámec jeho pravomoci tak činit ... Směrnice jsou pouze seznamem instrukcí pro právníky Služby Královské prokuratury a rady prokuratury ... Posuzovány čistě jako instrukce pro prokurátory byly by směrnice nenapadnutelné, kdyby přesně sledovaly kontury povinnosti stanovené v obecném právu pro neodhalení ... Avšak směrnice posuzované dnešními standardy omezují povinnosti obžaloby stanovené obecným právem a tím zkracují práva obhajoby stanovená obecným právem, takže musí být pro tento protiprávní ...

V současné době nejsou Směrnice konformní s právními požadavky na odhalování v mnoha kriticky důležitých aspektech. Za prvé, rozsudek ve věci Ward stanovil, že je na soudu a nikoli na prokurátorovi, aby rozhodl o sporných otázkách týkajících se materiálů, jež mají být odhaleny, a aby při každém uvedeném legálním důvodu zastavil předkládání relevantního materiálu ... Pro dané účely je svrchovaně důležité, že ve směrnicích se nikde neodkazuje na svrchovanost soudu při rozhodování o otázkách odhalení ... Za druhé, směrnice nejsou vyčerpávajícím výčtem povinností týkajících se odhalení, vyplývajících pro obžalobu z obecného práva: R. v. Ward ve 25 a 681 D. V tomto ohledu jsou směrnice zastaralé. Za třetí, směrnice byly navrženy před velkým vývojem v oblasti imunity ve veřejném zájmu. V odstavci 6 jsou směrnice navrženy ve formě úvahy prokurátora ... Mnohé z toho, co je uvedeno jako „citlivý materiál“, je nepochybně zastřešeno imunitou ve veřejném zájmu. Avšak ne všechno, co je takto vyjmenováno, je imunitou ve veřejném zájmu pokryto ...“

8. R. v. Turner (1994)

44. V případě R. v. Turner (/1995/ vol. 1 Weekly Law Reports, str. 264) se odvolací soud vrátil k úsilí o rovnováhu, přičemž, inter alia, prohlásil:

„Od případu R. v. Ward ... se projevuje silící tendence u obhájců pátrat po odhalení jmen a rolí informátorů, přičemž se tvrdí, že takové detaily jsou pro obhajobu podstatné. Obhajoby, že na obžalovaného byla nastražena past, a prohlášení o tvrdosti, které byly v určité době řídké, narostly. Rádi bychom upozornili soudce na potřebu pečlivě zkoumat žádosti o odhalení detailů o informátorech s velkou péčí. Budou muset být bedliví, aby rozpoznali, zda prohlášení o nutnosti znát takové detaily, protože jsou podstatné pro průběh obhajoby, jsou oprávněná. Nebudou-li oprávněná, pak soudce bude muset jednat tvrdě při zamítání žádosti o nařízení odhalení. Je zde jasný rozdíl mezi případy, kdy okolnosti nevytvářejí rozumnou možnost, že informace o informátorovi budou mít souvislost s projednávanými otázkami, a případy, kdy tomu tak bude. Dále budou existovat případy, kdy informátor již informátorem nebude; další případy, kdy se mohl podílet na událostech tvořících, provádějících nebo následujících po trestném činu. I když se informátor na trestném činu podílel, bude muset soudce uvážit, zda jeho role natolik zasahuje do existující či potenciální otázky, o kterou se zajímá obhajoba, že se tak odhalení stává nezbytným ...

Nám postačí říci, že v tomto případě jsme spokojeni, že informace o informátorovi prokázala účast na událostech tvořících tento trestný čin, který ve spojení se způsobem, jímž obhajoba byla vedena od samého počátku obhájcem, když prohlásil, že na něho byla nastražena léčka, nastolila potřebu pro obhajobu znát totožnost informátora a jeho roli v daném případě. Proto činíme závěr, že pokud někdo aplikuje princip, který bývá citován od případu R. v. Keane ... až po skutečnosti tohoto případu, pak může existovat pouze jedna odpověď na otázku, zda podrobnosti o tomto informátorovi jsou natolik důležité v zájmu obhajoby, existujícím či potenciálním, že rovnováha, o níž soudce musí usilovat, byla tvrdě zavržena ve prospěch odhalení.“

9. Zákon o trestním řízení a vyšetřování z roku 1996

45. V roce 1966 v Anglii a ve Walesu vstoupil v platnost nový zákonný systém upravující odhalování (citlivých materiálů) prokuraturou. Podle zákona z roku 1966 musí prokuratura učinit „primární odhalení“ všech původně neodhalených důkazů, které mohou podle názoru prokurátora ohrozit případ z hlediska obžaloby. Potom musí obhájce učinit prohlášení obhajoby vůči prokuratuře a vůči soudu, vymezující v obecných rysech povahu obhajoby a otázky, které jsou rozporné mezi obhajobou a obžalobou. Potom musí obžaloba učinit „sekundární odhalení“ veškerého původně neodhaleného materiálu, „u něhož lze rozumně očekávat, že pomůže obhajobě obviněného, jak bylo odhaleno v prohlášení obhajoby“. Odhalení obžaloby může být napadeno obviněným a přezkoumáno v soudním řízení.

C. „Zvláštní rada“

46. Následně po rozsudcích Soudu v případech Chahal v. Spojené království (15. listopadu 1996, Reports of Judgments and Decisions 1996-V) a Tinnelly v. Spojené království (10. července 1998, Reports 1998-IV) zavedlo Spojené království legislativu upravující jmenování „zvláštního rady“ v určitých případech vztahujících se k národní bezpečnosti. Příslušná ustanovení jsou obsažena v zákoně o zvláštní imigrační odvolací komisi z roku 1997 („zákon z roku 1997“) a v zákoně o Severním Irsku z roku 1998 („zákon z roku 1998“). Podle této právní úpravy, je-li nezbytné z důvodů národní bezpečnosti, aby příslušný soud zasedal in camera, za nepřítomnosti dotčeného jednotlivce a jeho právních zástupců, může generální prokurátor jmenovat „zvláštního radu“, aby hájil zájmy jednotlivce při řízení. Legislativa stanoví, že zvláštní rada však není „odpovědný osobě, jejíž zájmy má hájit“, čímž zabezpečuje, že zvláštní rada je oprávněn i povinen uchovat v tajnosti každou informaci, která nemůže být odhalena.

47. Například v souvislosti s přistěhovalectvím jsou příslušná pravidla podle zákona z roku 1997 obsažena ve zvláštních (procedurálních) pravidlech zákona o odvolací komisi pro přistěhovalectví z roku 1998 (zákonná instrukce č. 1998/1881). Pravidlo 3 stanoví, že při výkonu svých povinností komise zabezpečí, aby nebyly odhaleny informace poškozující zájmy národní bezpečnosti, mezinárodní vztahy Spojeného království, ochranu před zločinností a její odhalování nebo jiné okolnosti, kde odhalení může poškodit veřejný zájem. Pravidlo 7 upravuje postavení zvláštního advokáta, vytvořeného oddílem 6 zákona z roku 1997. Toto pravidlo stanoví, inter alia, že

„7. ...

(4) Posláním zvláštního advokáta je hájit zájmy odvolávajícího:

(a) předkládáním návrhů komisi v každém řízení, z něhož byl odvolávající vyloučen;

(b) křížovým výslechem svědků v každém takovém řízení a

(c) předkládáním písemných návrhů komisi.

(5) S výjimkou, kdy jedná podle odstavců (6) a (9), nemůže zvláštní advokát komunikovat přímo či nepřímo s odvolávajícím nebo s jeho zástupcem o jakékoli otázce spojené s řízením před komisí.

(6) Zvláštní advokát může komunikovat s odvolávajícím a s jeho zástupcem kdykoli před tím, než mu státní sekretář dá materiál k dipozici.

(7) Kdykoli poté, co státní sekretář materiál zpřístupnil podle pravidla 10(3), může zvláštní advokát požádat komisi o instrukce, které jej zmocní k vyžadování informací v souvislosti s řízením od odvolávajícího nebo od jeho zástupce.

(8) Komise vyrozumí státního sekretáře o žádosti o instrukce podle odstavce (7) a státní sekretář musí ve lhůtě stanovené komisí informovat komisi o každé námítce, kterou má k žádosti o podání informace nebo k formě, v níž se navrhuje informaci sdělit.

(9) Vznese-li státní sekretář námítku podle odstavce (8), bude se vhodně aplikovat pravidlo 11. ...“

Pravidla 10 a 11, k nimž se pravidlo 7 vztahuje, stanoví:

„10.

(1) Jestliže státní sekretář zamýšlí vznést protest proti odvolání, musí nejpozději do 42 dní po obdržení kopie oznámení o odvolání:

(a) poskytnout komisi souhrn skutečností, vztahujících se k rozhodnutí o odvolání a důvody tohoto rozhodnutí;

(b) informovat komisi o důvodech, proč vznáší proti odvolání protest a

(c) poskytnout komisi prohlášení o důkazech, na něž se odvolává k podpoře těchto důvodů.

(2) Vznese-li státní sekretář námítky k materiálu uvedenému v odstavci (1), který se odhaluje odvolávajícímu nebo jeho zástupci, musí rovněž:

(a) uvést důvody těchto námitek a

(b) poskytnout prohlášení o tomto materiálu ve formě, jaká může být předložena odvolávajícímu, a to v rozsahu umožňujícím tak učinit, aniž by se odhalila informace ke škodě veřejnému zájmu.

(3) Vznese-li státní sekretář námítky podle odstavce (2), musí zvláštnímu advokátovi poskytnout, jakmile je to proveditelné, materiál, který poskytl komisi podle odstavců (1) a (2).

11.

(1) Řízení podle tohoto pravidla se koná za neúčasti odvolávajícího a jeho zástupce.

(2) Komise rozhodne o tom, zda námítku státního sekretáře potvrdí.

(3) Dříve než tak učiní, vyzve komise zvláštního advokáta, aby předložil písemné vyličení skutečností.

(4) Poté, co posoudí vyličení skutečností předložené podle odstavce (3), komise může:

(a) vyzvat zvláštního advokáta, aby podal ústní vyličení skutečností, nebo

(b) potvrdit námítky státního sekretáře, aniž by vyžadovala další vyličení skutečností od zvláštního advokáta.

(6) Jestliže:

(a) Komise zamítne námítky státního sekretáře nebo jej vyzve, aby poskytl materiál v jiné formě než v jaké jej poskytl podle pravidla 10(2)(b), a

(b) státní sekretář si přeje protestovat proti odvolání, nelze jej žádat, aby odhalil materiál, který byl předmětem neúspěšné námítky, jestliže se rozhodne se na ni neodvolávat při protestu vůči odvolání.“

48. V souvislosti s řízením o spravedlivém zaměstnávání v Severním Irsku jsou systém podle odstavců 90 až 92 zákona z roku 1998 a relevantní pravidla identické s mechanismem přijatým podle zákona z roku 1997 (výše).

49. Kromě toho, v nedávné době vláda předložila parlamentu dva zákony, které upravují jmenování „zvláštního rady“ (jednajícího za stejných podmínek) v jiných souvislostech. Zákon o elektronických komunikacích z roku 1999 upravuje jmenování „zvláštního zástupce“ v řízeních před Tribunálem elektronických komunikací, který má být zřízen pro účel zkoumání stížností týkajících se odposlouchávání a interpretace elektronických komunikací. V souladu s trestním řízením obsahuje zákon o soudech pro mladistvé a o trestní evidenci z roku 1999 ustanovení o jmenování soudem zvláštního rady pro každý případ, kdy soudce zakáže, aby nezastoupený obžalovaný byl osobně křížově vyslýchán žalující stranou u sexuálního trestného činu.

ŘÍZENÍ PŘED KOMISÍ

50. Pan Rowe a pan Davis se obrátili na Komisi 20. prosince 1993. Uvedli, že jejich proces u soudu prvního stupně a řízení před odvolacím soudem znamenaly porušení jejich práv podle článku 6 § 1 a § 3 písm. b) a d) Úmluvy.

51. Komise prohlásila stížnost za přípustnou dne 15. září 1997. Ve své zprávě z 20. října 1998 (článek 31 Úmluvy v původním znění) vyjádřila jednomyslný názor, že došlo k porušení článku 6 § 1 Úmluvy ve spojení s článkem 6 § 3 písm. b) a d).

KONEČNÉ NÁVRHY PŘEDLOŽENÉ SOUDU

52. Ve své zprávě a při jednání požádali stěžovatelé Soud, aby konstatoval, že řízení před korunním soudem a před odvolacím soudem ve svém souhrnu znamenala porušení článku 6 § 1 Úmluvy ve spojení s článkem 6 § 3 písm. b) a d), a aby jim přiznal spravedlivé zadostiučinění podle článku 41.

Vláda požádala Soud, aby konstatoval, že v případě stěžovatelů nedošlo k porušení Úmluvy.

PŘÁVNÍ ZJIŠTĚNÍ

I. Údajné porušení článku 6 § 1 a § 3 písm. b) a d) Úmluvy

53. Stěžovatelé uvedli, že řízení před korunním soudem a před odvolacím soudem ve svém souhrnu znamenala porušení článku 6 § 1 Úmluvy ve spojení s článkem 6 § 3 písm. b) a d) Úmluvy, kde se uvádí:

„1. Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem, zřízeným zákonem ...

3. Každý, kdo je obviněn z trestného činu, má tato minimální práva:

...

(b) mít přiměřený čas a možnosti k přípravě své obhajoby;

...

(d) vyslyšet nebo dát vyslyšet svědky proti sobě a dosáhnout předvolání a výslech svědků ve svůj prospěch za stejných podmínek, jako svědků proti sobě; ...

54. Stěžovatelé uvedli, že každé neodhalení relevantního důkazu podlamuje právo na spravedlivý proces, i když souhlasili s Vládou a s Komisí, že právo na úplné odhalení není absolutní a může být podrobena omezením při sledování legitimního účelu, jakým je ochrana národní bezpečnosti nebo zranitelných svědků či zdrojů informací. Každé takové omezení práv obhajoby by však mělo být úměrné a vyvážené procesními pojistkami, které by adekvátně kompenzovaly handicap vnucený obhajobě. I když stěžovatelé akceptovali, že za určitých okolností může být nezbytné ve veřejném zájmu vyloučit obžalovaného a jeho zástupce z odhalovací procedury, tak přesto tvrdili, že řízení, při němž obžaloba, aniž by konsultovala se soudcem, se rozhodla neodhalit materiální důkaz během procesu se stěžovateli, znamenalo porušení článku 6. Tento defekt nebyl napraven řízením ex parte před odvolacím soudem, který neposkytl žádné pojistky proti soudním pochybnostem či omylu, ani příležitost předložit důkazy ze strany obhajoby.

55. Stěžovatelé tvrdili, že pro účely článku 6 je nezbytné vytvořit protiváhu vyloučení obžalovaného z řízení uvedením takového kontradiktorního prvku, jako je jmenování nezávislého rady, který může předkládat argumenty za obhajobu, pokud jde o relevanci neodhalených důkazů, vyzkoušet sílu odkazu obžaloby na imunitu ve veřejném zájmu a působit jako nezávislá pojistka proti riziku soudního omylu či pochybnostem. Poukázali na čtyři příklady případů, kdy bylo zavedeno řízení o zvláštním radovi ve Spojeném království (viz výše odstavce 46–49). Tyto příklady podle jejich tvrzení demonstují, že je k dipozici alternativní mechanismus, který zajistí, že práva obhajoby jsou respektována, jak jen je to možné v průběhu jednání, kdy se má určit, zda má být zadržen důkaz z důvodů veřejného zájmu, přičemž se chrání veřejné zájmy týkající se, například, národní bezpečnosti nebo ochrany svědků a zdrojů informací, a tvrdili, že na Vládě spočívá břemeno dokázat, proč nebude možné takové řízení zahájit.

56. Vláda akceptovala, že v případech, kdy relevantní nebo potenciálně relevantní materiál není odhalen obhajobě z důvodů veřejného zájmu, je důležité zajistit existenci důležitých pojistek k ochraně práv obžalovaného. Anglické právo principiálně a v případě stěžovatelů kon-

krétně poskytuje požadovanou úroveň ochrany. Proto odvolací soud při dvou příležitostech s ohlednutím zpět a při jasném přezkoumání procesních otázek znovu posoudil daný materiál, zvážil zájem obžalovaných na odhalení a veřejný zájem na utajnění a rozhodl ve prospěch neodhalení.

57. Vláda uvedla, že schema nezávislého rady navržené stěžovateli není nutné k tomu, aby byl zajištěn soulad s článkem 6. Tvrdila, že tato situace je v kontrastu se situací při imigračním řízení, kde si státní sekretář přál deportovat jednotlivce z důvodů národní bezpečnosti ještě před zavedením systému zvláštního rady (viz rozsudek ve věci Chahal citovaný výše v odstavci 46): v daném případě mohl národní soudce plně přezkoumat a rozhodnout o všech otázkách týkajících se odhalení důkazů. Kromě toho by navržené schéma mohlo způsobit významné potíže v praxi, například s ohledem na povinnosti, které by měl zvláštní rada vůči obžalovanému, na množství informací, které by mohl volně poskytnout obžalovanému a jeho obhájčům a na kvalitu instrukcí, které by mohl obdržet od obhajoby. Takovéto těžkosti by byly obzvláště akutní v případech, kde vystupuje více než jeden spoluobžalovaný, kdy by bylo nezbytné jmenovat zvláštního radu pro každého jednotlivého obžalovaného, aby se předešlo konfliktu zájmů, a při dlouhých procesech s neustále se objevujícími problémy odhalení.

58. Komise vyjádřila názor, že soudce řídící proces je v nejlepším postavení, aby posoudil, zda má větší váhu veřejný zájem na neodhalení nebo spravedlivý postup vůči obhajobě a že přezkoumání neodhaleného materiálu odvolacím soudem nemůže zhojit absenci takového posouzení uvedeným soudcem. Kromě toho Komise poznamenala, že v žádném stadiu žádný soud projednávající případ stěžovatelů nevyužil možnosti vyslechnout zvláště jmenovaného radu namísto obhajoby.

59. Soud připomíná, že záruky v odstavci 3 článku 6 jsou specifickými aspekty práva na spravedlivý proces zakotveného v odstavci 1 (viz rozsudek ve věci Edwards v. Spojené království ze 16. prosince 1992, Serie A č. 247-B, § 33). Za okolností tohoto případu neshledává nezbytným posuzovat tvrzení stěžovatelů odděleně z hlediska § 3 písm. b) a d), jelikož se rovnají stížnosti, že stěžovatelům nebyl dopřán spravedlivý proces. Proto Soud omezí své zkoumání na otázku, zda řízení bylo ve svém celku spravedlivé (ibid., § 34).

60. Základním aspektem práva na spravedlivý proces je, že trestní řízení, včetně prvků tohoto řízení, které se týkají postupu, má být kontradiktorní a že zde má existovat rovnost zbraní mezi obžalobou a obhajobou. Právo na kontradiktorní proces v trestním případě znamená, že jak obžaloba, tak obhajoba musí dostat stejnou příležitost seznámit se se zaprotokolovanými vyjádřeními a s důkazy předloženými druhou stranou a komentovat je (viz rozsudek ve věci Brandstetter v. Rakousko z 28. srpna 1991, Serie A č. 211, § 66, 67). Dále pak článek 6 § 1 vyžaduje, jak skutečně anglické právo činí (viz výše odstavce 34), aby orgány obžaloby odhalily obhajobě všechny materiální důkazy, které vlastní, ve prospěch nebo k tíži obžalovaného (viz výše zmíněný rozsudek ve věci Edwards, § 36).

61. Jak ale stěžovatelé uznali (viz výše odstavce 54), právo na odhalení relevantních důkazů není absolutním právem. V každém trestním řízení mohou figurovat konkurující si zájmy

jako národní bezpečnost nebo potřeba chránit svědky, jimž hrozí riziko odvety, nebo uchovat v tajnosti policejní metody vyšetřování trestného činu, které se musí vyvažovat právy obžalovaného (viz například rozsudek ve věci Doorson v. Nizozemí ze dne 26. března 1996, Reports of Judgments and Decisions 1996-II, § 70). V některých případech může být nezbytné zadržet některé důkazy před obhajobou, aby byla zachována základní práva jiného jednotlivce nebo aby byl zabezpečen důležitý veřejný zájem. Avšak podle článku 6 § 1 jsou přípustná pouze taková opatření omezující práva obhajoby, která jsou striktně nezbytná (viz rozsudek ve věci Van Mechelen a ostatní v. Nizozemí z 23. dubna 1997, Reports 1997-III, § 58). Kromě toho, aby byla jistota, že se obžalovanému dostane spravedlivého procesu, všechny potíže způsobené obhajobě omezením jejích práv musí být dostatečně vyváženy postupy sledovanými soudními orgány (viz výše zmíněný rozsudek ve věci Doorson, § 72, a výše zmíněný rozsudek ve věci Van Mechelen a ostatní, § 54).

62. V případech, kdy byly před obhajobou zadrženy důkazy z důvodů veřejného zájmu, nepřísluší tomuto Soudu rozhodnout o tom, zda takovéto zadržetí bylo či nebylo striktně nezbytné, jelikož zpravidla přísluší vnitrostátním soudům, aby hodnotily důkazy, které jsou jim předloženy (viz výše zmíněný rozsudek ve věci Edwards, § 34). Oproti tomu je úkolem Soudu ujistit se o tom, zda řízení, v němž má být přijato rozhodnutí, aplikované v každém případě, vyhovovalo v nejvyšší možné míře požadavkům kontradiktorního řízení a rovnosti zbraní a zda obsahovalo adekvátní záruky k ochraně zájmů obžalovaného.

63. Během procesu se stěžovateli u soudu první instance se obžaloba rozhodla, aniž by o tom vyrozuměla soudce, zadržet určité relevantní důkazy z důvodů veřejného zájmu. Takovýto postup, kdy se obžaloba sama pokouší hodnotit význam informace utajované před obhajobou a zvažuje ji oproti veřejnému zájmu na uchování této informace v tajnosti, nemůže být v souladu s výše uvedenými požadavky článku 6 § 1. Ve skutečnosti je tento princip uznáván v anglické judikatuře od té doby, co byl přijat rozsudek ve věci Ward (viz výše odstavec 37 a násl.).

64. Je pravdou, že na počátku odvolacího řízení z podnětu stěžovatelů sdělil prokurátor obhajobě, že byly zadrženy určité informace, aniž by však odhalil povahu tohoto materiálu, a že při dvou separátních příležitostech odvolací soud přezkoumal neodhalený důkaz a při jednání ex parte rozhodl, při využití podání ze strany obžaloby, avšak při neúčasti obhajoby, ve prospěch neodhalení.

65. Soud však neshledává, že tento postup před odvolacím soudem byl dostatečný k tomu, aby zhojil nespravedlnost způsobenou při procesu absencí jakéhokoli prozkoumání zadržené informace soudcem. Na rozdíl od tohoto soudce, který viděl svědky podávat svá svědectví a byl plně seznámen se všemi důkazy a problémy případu, soudci odvolacího soudu byli při svém posuzování možné závažnosti neodhaleného materiálu závislí na písemnostech z jednání korunního soudu a na zprávách o projednávaných věcech, jež jim předložil žalobce. Kromě toho soudce v první instanci by byl s to monitorovat potřebu odhalení během procesu při hodnocení důležitosti neodhalených důkazů ve stadiu, kdy vyvstávaly nové problémy, kdy bylo možné formou křížového výsledku vážně podlomit důvěryhodnost klíčových svědků a kdy obhajoba ještě mohla zaujmout řadu různých směrů či zdůraznit různé

prvky. Na rozdíl od toho byl odvolací soud povinen provést své hodnocení ex post facto a mohl být dokonce v určité míře nevědomky ovlivněn rozhodnutím poroty o vině a podcenit význam neodhalených důkazů.

66. Závěrem lze proto konstatovat, že nepředložení daných důkazů obžalobou soudci při procesu a tím znemožnění, aby rozhodl o otázce odhalení, připravilo stěžovatele o spravedlivý proces. Skutkové okolnosti tohoto případu jsou odlišné od skutkových okolností výše zmíněného rozsudku ve věci Edwards, kdy odvolací řízení bylo adekvátní k tomu, aby zhojilo chyby první instance, jelikož v tomto stadiu obhajoba získala většinu chybějících informací a odvolací soud mohl posoudit vliv nového materiálu na správnost obvinění ve světle detailní a zasvěcené argumentace obhajoby (op. cit., § 36-37).

67. Z toho vyplývá, že došlo k porušení článku 6 § 1 Úmluvy.

II. Aplikace článku 41 Úmluvy

68. Článek 41 Úmluvy stanoví:

„Jestliže Soud zjistí, že došlo k porušení Úmluvy nebo protokolů k Úmluvě, a jestliže vnitrostátní právo dotčené Vysoké smluvní strany umožňuje pouze částečnou nápravu, přiznává Soud v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.“

A. Škody

69. Stěžovatelé požadovali náhradu morální škody, která jim bude přiznána na základě spravedlnosti a ekvity. Vláda namítla, že nález porušení Úmluvy bude sám o sobě spravedlivým zadostiučiněním.

70. Soud souhlasí s Vládou a konstatuje, že nález porušení Úmluvy bude sám o sobě spravedlivým zadostiučiněním za veškerou morální škodu, kterou mohli stěžovatelé utrpět.

B. Náklady a výdaje

71. Stěžovatelé požadovali úhradu nákladů a výdajů Liberty ve výši 28 065,15 GBP (liber) včetně daně z přidané hodnoty (DPH), pokud jde o tuto stížnost, a advokátní poplatky, které celkem činí 25 380,00 GBP (včetně DPH), pokud jde o tři stížnosti (stížnost stěžovatelů, stížnost Jaspera č. 27052/95 a stížnost Fitta č. 29777/96: viz výše odstavec 3). Vláda uvedla, že v řadě oblastí náklady nebyly nutně zahrnuty a že jejich výše není rozumná.

72. Po posouzení na základě ekvity přiznává Soud stěžovatelům v daném případě částku 25 000 GBP (liber) včetně DPH, která může být splatná, sníženou o částky již vyplacené prostřednictvím právního poradce Rady Evropy.

C. Úroky z prodlení

73. Podle informací, které má Soud k dispozici, činí zákonné roční úroky užitě v Anglii a ve Walesu ke dni přijetí tohoto rozsudku 7,5 %.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOMYSLNĚ

1. Potvrzuje, že byl porušen článek 6 § 1 Úmluvy,

2. Potvrzuje,

(a) že žalovaný stát je povinen uhradit stěžovatelům v tříměsíční lhůtě náklady a výdaje v částce 25 000 (dvacet pět tisíc) liber včetně daně z přidané hodnoty, která může být splatná, snížené o 15 233,40 (patnáct tisíc dvě stě třicet tři) francouzských franků převedených na libry kursem aplikovaným v den obdržení tohoto rozsudku;

(b) že běžné roční úroky ve výši 7,5 % budou splatné od uplynutí výše zmíněné tříměsíční lhůty až do vyrovnání;

3. Zamítá zbývající část požadavků stěžovatelů na spravedlivé zadostiučinění.

Vyhotoveno v anglickém a francouzském jazyce a vyhlášeno na veřejném zasedání v Paláci lidských práv ve Strasbourgu dne 16. února 2000.

Paul MAHONEY
zástupce tajemníka

Elisabeth PALMOVÁ
místopředsedkyně

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA

6. dubna 2000

VĚC COMINGERSOLL S.A.

(Rozsudek ve věci Comingersoll S.A. versus Portugalsko)

Evropský soud pro lidská práva (dále jen „Soud“), zasedající jako Velký senát, který tvořili soudci L. Wildhaber, předseda, E. Palmová, C. Rozakis, Sir Nicolas Bratza, M. Pellonpää, L. Ferrari Bravo, Gaukur Jörundsson, G. Ress, L. Caflisch, L. Loucaides, I. Cabral Barreto, W. Fuhrmann, B. Zupančič, N. Vajičová, W. Thomassenová, K. Traja, A. Kovler, jakož i M. de Salvia, tajemník Soudu, po uzavřené poradě, která se konala ve dnech 26. ledna a 22. března 2000, posledně uvedeného data vynesl následující rozsudek:

POSTUP

1. Případu předcházela stížnost (č. 35382/97) proti Portugalské republice podaná u Evropské komise pro lidská práva (dále jen „Komise“) podle dřívějšího článku 25 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) společností vytvořenou podle portugalského práva, Comingersoll – Comércio e Indústria de Equipamentos S.A. (dále jen „stěžující si společnost“) dne 7. února 1997. Stěžující si společnost napadla délku civilního řízení. Jednala prostřednictvím předsedy výboru ředitelů, pana J.R. Marquese da Costy, a byla zastoupena panem C. Santosem, právníkem působícím v Lisabonu. Portugalská vláda (dále jen „Vláda“) byla zastoupena svým zástupcem, panem A.H. Gasparem, náměstkem generálního prokurátora.

2. Komise (druhá sekce) rozhodla postoupit stížnost Vládě a strany předložily svá podání ohledně přípustnosti a meritu stížnosti.

3. Dne 1. listopadu 1998 byla stížnost postoupena Soudu poté, co vstoupil v platnost protokol č. 11 (článek 5 § 2 Protokolu č. 11).

Případ byl přidělen čtvrté sekci (ustanovení 52 § 1 Jednacího řádu Soudu). Dne 8. prosince 1998 byla stížnost prohlášena přípustnou senátem sekce vytvořeným podle ustanovení 26 § 1.

Stěžující si společnost předložila své připomínky k meritu věci a požadavek podle článku 41 Úmluvy. Vláda k tomu předložila svůj komentář.

Dne 28. září 1999 po úvaze, že daný případ nastolil principiální otázku ohledně aplikace článku 41 Úmluvy, a jelikož žádná ze stran proti tomu nevznesla námitku, se senát rozhodl vzdát se jurisdikce ve prospěch Velkého senátu (článek 30 Úmluvy a ustanovení 72 Jednacího řádu Soudu). Velký senát byl vytvořen v souladu s ustanovením 24 Jednacího řádu Soudu.

4. Jelikož Velký senát rozhodl, že není nutné vést ústní jednání, vyzval předseda strany, aby předložily dodatečné připomínky k meritu případu a k otázce spravedlivého zadostiučinění, což tyto učinily. Následně pak každá ze stran předložila komentáře k připomínkám oponenta.

SKUTKOVÁ ZJIŠTĚNÍ

5. Stěžující si společnost je veřejnou společností, jejíž registrovaná kancelář se nachází v Carnaxide (Portugalsko).

6. Společnost měla ve svém vlastnictví osm směnek, které obdržela od společnosti A. Lda v celkové hodnotě 6 812 106 portugalských escudos (PTE). Jelikož směnky nebyly v době splatnosti honorovány, zahájila stěžující si společnost exekuční řízení proti A. Lda u soudu první instance v Lisabonu dne 11. října 1982 s cílem získat dlužnou částku.

A. Odpor proti exekučnímu řízení

7. Poté, co jí bylo nařízeno dne 22. října 1982, aby se dostavila před soud první instance, podala žalovaná společnost odpor proti exekučnímu řízení dne 6. prosince 1982.

8. Dne 7. března 1983 vydal soudce směrnice, kde vymezil otázky, které již byly nastoleny, a ty, které ještě zůstávají stranou. Poté, co byly zaslány instrukce soudům v Porto, Vila Real a Braganca za účelem vyslechnout svědky, bylo k danému případu nařízeno ústní jednání na 16. října 1984, avšak to muselo být odročeno vzhledem k tomu, že se nedostavil právní zástupce stěžující si společnosti. Jednání se nakonec uskutečnilo 13. listopadu 1984.

9. Dne 19. června 1986 rozhodl soud první instance ve prospěch žalované společnosti. Dne 8. července 1986 se stěžující si společnost odvolala proti tomuto rozhodnutí k Odvolacímu soudu v Lisabonu. Dne 27. května 1987 byl tomuto soudu postoupen spis.

10. Dne 28. února 1989 odvolací soud zvrátil napadené rozhodnutí a rozhodl odpor zamítnout.

11. Dne 18. května 1989, kdy se spis ohledně daného případu stále ještě nacházel u Odvolacího soudu v Lisabonu, požádala A. Lda o právní pomoc ohledně svých právních výdajů. Tato žádost byla zamítnuta soudcem zpravodajem nařízením ze dne 19. září 1989. Další žádost, kterou A. Lda předložila dne 23. října 1989, byla rovněž zamítnuta 3. listopadu 1989. Po odvolání ze strany A. Lda potvrdil senát složený ze tří soudců odvolacího soudu tato nařízení dne 3. dubna 1990. A. Lda se odvolala ohledně právních aspektů k Nejvyššímu soudu dne 7. května 1990 a dne 5. listopadu 1990 byl tomuto soudu postoupen spis.

12. Rozsudkem ze dne 20. prosince 1990 Nejvyšší soud odvolání zamítl. Dne 21. ledna 1991 požádala A. Lda o nařízení, jímž by se její věc postoupila plénu soudu, avšak soudce zpravodaj tuto žádost zamítl. Nejvyšší soud schválil toto rozhodnutí rozsudkem ze dne 26. září 1991. Poté A. Lda podala další odvolání, které bylo prohlášeno za nepřipustné soudcem zpravodajem dne 6. ledna 1992. Toto rozhodnutí bylo následně schváleno Nejvyšším soudem dne 11. března 1992. Poté, 22. června 1992, napadla A. Lda účet výdajů, avšak dne 12. října 1992 nařídil soudce zpravodaj postoupení spisu k danému případu soudu první instance s odůvodněním, že tímto napadením se sledoval pouze odklad zaplacení dluhu.

B. Žádost třetí strany odporující exekuci

13. Dne 2. dubna 1984 předložila společnost F.& F. Lda soudci žádost, vyjadřující odpor proti exekuci. Nařízením ze dne 9. listopadu 1984 soudce nařídil exekuční řízení zastavit, dokud žádost třetí strany nebude projednána v ústním jednání. Dne 8. dubna však soudce pozastavil projednání této žádosti, dokud neproběhne ústní jednání o odporu společnosti A. Lda proti exekučnímu řízení. Dne 24. března 1993, ve světle rozhodnutí přijatého v rámci exekučního řízení, soudce rozhodl pokračovat v posuzování žádosti třetí strany.

14. Dne 19. ledna 1997 vydal soudce směrnic, kde vymezil otázky, které již byly nastoleny, a ty, které ještě zůstávají stranou.

15. Do dnešního dne zatím řízení před lisabonským soudem první instance nebylo ukončeno.

SKUTKOVÁ ZJIŠTĚNÍ

I. Údajné porušení článku 6 Úmluvy

16. Stěžující si společnost si stěžovala na délku civilního řízení v této věci. Uvedla, že byl porušen článek 6 § 1 Úmluvy, který stanoví:

„Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla ... v přiměřené lhůtě projednána ... soudem, ... který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích ...“

17. Vláda s tímto podáním nesouhlasila. Tvrdila, že řízení je velmi složité a že lisabonský soud první instance byl značně přetížen.

18. Lhůta, kterou je třeba vzít v úvahu, počala běžet dne 11. října 1982, kdy stěžující si společnost zahájila řízení před lisabonským soudem první instance. Toto řízení dosud neskončilo. Proto délka řízení, kterou je třeba vzít v úvahu z hlediska článku 6 § 1 Úmluvy, činí k dnešnímu dni 17 roků a přibližně šest měsíců.

19. Přiměřenost délky řízení je třeba stanovit ve světle okolností případu a s přihlédnutím ke kritériím stanoveným v judikatuře Soudu, zejména ke složitosti případu, chování stěžovatele a příslušných orgánů, jakož i k tomu, o co se stěžovateli ve sporu jedná (viz, mimo jiné, rozsudek ve věci Silva Pontes v. Portugalsko ze dne 23. března 1994, Serie A č. 286-A, str. 15, § 39).

20. Soud především konstatuje, že některé aspekty případu byly složité. Avšak tato skutečnost nemůže vysvětlit, proč řízení trvalo tak dlouho.

21. Podle názoru Soudu ani chování stěžující si společnosti neopravňuje k délce období, které se posuzuje.

22. Pokud jde o chování justičních orgánů, Soud konstatuje prodlení v délce jednoho roku a sedmi měsíců mezi jednáním dne 13. listopadu 1984 a rozsudkem lisabonského soudu

první instance ze dne 19. června 1986 a prodlení v délce čtyř let a osmi měsíců mezi dnem, kdy soudce rozhodl, že řízení o žádosti třetí strany bude pokračovat (24. března 1993), a vydáním směrnic (19. listopadu 1997). Tato prodlení sama o sobě opravňují k závěru, že délka řízení byla nepřiměřená.

23. Závěrem a především ve světle okolností případu, které je třeba posuzovat jako celek, má Soud za to, že období sedmnácti let a pěti měsíců pro konečné rozhodnutí, které ještě nebylo vyneseno, v řízení na základě exekuční pravomoci – která má být vykonána s ohledem na její povahu urychleně – nelze pokládat za přiměřené (viz rozsudek ve věci *Estíma Jorge v. Portugal*sko ze dne 21. dubna 1998, Reports of Judgments and Decisions 1998-II, str. 773, § 45).

24. Soud připomíná, že je na smluvních státech, aby organizovaly svůj soudní systém tak, aby jejich soudy byly schopné zaručit každému právo obdržet konečné rozhodnutí ve sporech týkajících se jejich občanských práv a závazků v přiměřené lhůtě.

25. Ve světle okolností případu proto Soud dospívá k závěru, že požadavek přiměřené lhůty nebyl splněn a že tudíž došlo k porušení článku 6 § 1.

II. Aplikace článku 41 Úmluvy

26. Článek 41 Úmluvy stanoví:

„Jestliže Soud zjistí, že došlo k porušení Úmluvy nebo protokolů k Úmluvě, a jestliže vnitrostátní právo dotčené Vysoké smluvní strany umožňuje pouze částečnou nápravu, přizná Soud v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.“

A. Škoda

27. Stěžující si společnost uvedla, že hmotná škoda vyplývající z údajného porušení článku 6 § 1 Úmluvy dosáhla 20 000 000 PTE, což odpovídá podle jejich výpočtů běžné hodnotě její žaloby. Společnost uvedla, že s ohledem na dlouhý čas, který uplynul, pro ni nebude možné získat zpět dluh, který je předmětem sporu.

Stěžující si společnost rovněž požadovala 5 000 000 PTE jako náhradu morální újmy. V jejím podání se uvádí, že právo na projednání v přiměřené lhůtě je svou povahou univerzální a v tomto kontextu neexistuje důvod pro rozlišování mezi fyzickými osobami a právníckými osobami. Stěžující si společnost tvrdila, že je třeba vyvodit příslušné závěry ohledně náhrady škody způsobené porušením tohoto práva, aby byla zajištěna stejná ochrana jak fyzickým, tak i právníckým osobám.

28. Vláda namítla, že stěžující si společnost nemůže požadovat náhradu za dlužnou částku. O tom mohou rozhodnout pouze vnitrostátní soudy, takže Soud by neměl přiznat nic, pokud jde o hmotnou škodu.

Vláda uvedla, že účelem přiznání náhrady za morální újmu pro údajné porušení práva na projednání v přiměřené lhůtě je poskytnout odškodnění za úzkost, za mentální stres z nutnosti

čekat na výsledek případu a za nejistotu. Uvedla, že takovéto pocity jsou příznačné pro fyzické osoby a nemohou za žádných okolností opravňovat právníckou osobu k náhradě škody.

29. Soud úvodem poukazuje na to, že rozsudek, v němž konstatuje porušení, ukládá žalovanému státu právní povinnost ukončit porušování a poskytnout náhradu za jeho důsledky tak, aby obnovil v nejvyšší možné míře situaci existující před porušením (viz rozsudek ve věci Papamichalopoulos a ostatní v. Řecko, článek 50, ze dne 31. října 1995, Serie A č. 330-B, str. 58-59, § 34).

Jestliže vnitrostátní právo umožňuje poskytnout jen částečnou náhradu škody, dává článek 41 Úmluvy Soudu právo přiznat poškozené straně náhradu za škodu, způsobenou jednáním či opomenutím, které vedlo k nálezům porušení Úmluvy. Soud má možnost určitě volně úvahy při výkonu tohoto práva, o čemž svědčí adjektivum „spravedlivé“ a fráze „v případech potřeby“ (viz rozsudek ve věci Guzzardi v. Itálie ze dne 6. listopadu 1980, Serie A č. 39, str. 42, § 114).

Mezi okolnostmi, které Soud bere v úvahu při posuzování náhrady škody, patří hmotná škoda, to jest ztráta skutečně utrpěná jako přímý důsledek tvrzeného porušení, a morální újma, to jest náhrada za úzkost, nesnáze a nejistotu, jež byly způsobeny porušením, jakož i další nehmotná škoda.

Kromě toho, jestliže jeden nebo více škodních titulů nemohou být vypočteny přesně nebo jestliže rozlišování mezi hmotnou škodou a morální újmu je obtížné, může Soud rozhodnout o globálním posouzení (viz rozsudek ve věci B. v. Spojené království, článek 50, ze dne 9. června 1988, Serie A č. 136-D, str. 32-33, § 10-12 a rozsudek ve věci Dombo Beheer B.V. v. Nizozemí ze dne 27. října 1993, Serie A č. 274, str. 20, § 40).

30. V daném případě Soud může pouze konstatovat, že stěžující si společnost nemůže požadovat hodnotu své pohledávky jako náhradu škody, přičemž je třeba obzvláště mít na vědomí, že řízení dosud neskončilo a že není možné v tomto stadiu spekulovat o jeho výsledku.

31. Zbývá určit, zda může stěžující si společnost požadovat náhradu morální újmy.

32. Soud v této souvislosti upozorňuje, že v případě Immobiliare Saffi v. Itálie neshledal nezbytným ve světle okolností případu posuzovat, zda obchodní společnost může tvrdit, že utrpěla morální újmu v důsledku úzkosti (viz rozsudek ze dne 28. července 1999, který bude publikován v oficiálních zprávách Soudu, § 79).

Soud však poznamenává, že toto konstatování v žádném případě neznamená, že existuje obecné vyloučení kompenzace, jež by se měla přiznat za morální újmu, uplatňované právníckými osobami. Zda bude újma přiznána, to závisí na okolnostech každého případu. Například ve věci Vereinigung Demokratischer Soldaten Oesterreichs a Gubi v. Rakousko Soud akceptoval, že první stěžovatel, sdružení, mohlo utrpět morální újmu v důsledku porušení článků 10 a 13 Úmluvy (viz rozsudek ze dne 19. prosince 1994, Serie A č. 302, str. 21, § 62).

Dále pak ve věci Strana Svobody a Demokracie (Oezdep) v. Turecko přiznal Soud stěžovatelé, politické straně, náhradu morální újmy způsobené frustrací utrpěnou jejími členy a zkladatelé v důsledku porušení článku 11 Úmluvy (rozsudek ze dne 8. prosince 1999, který bude publikován v oficiálních zprávách Soudu, § 57).

33. V systému působícím podle Úmluvy v jejím původním znění Výbor ministrů jednající na základě návrhů předložených Komisí přiznal v řadě případů náhradu morální újmy utrpěné obchodními společnostmi v důsledku nepřiměřené délky řízení. Je třeba poznamenat, že sama žalovaná vláda v žádném stadiu nenašla pravomoc Výboru ministrů přiznávat takovou náhradu v ostatních portugalských kauzách, kde Výbor ministrů přijal takové rozhodnutí (viz Resoluce HR/96/604 ze dne 15. listopadu 1996 ve věci Dias et Costa Lda; Resoluce HR/99/708 ze dne 3. prosince 1999 ve věci Biscoiteria Lda).

34. Soud rovněž přihlédl k praxi členských států Rady Evropy v takových případech. I když je obtížné určit přesné pravidlo společné pro všechny členské státy, soudní praxe mnohých států ukazuje, že možnost, že právnícké osobě může být přiznána náhrada za morální újmu, nelze vyloučit.

35. Ve světle své vlastní judikatury a praxe Soud tudíž nemůže vyloučit možnost, že obchodní společnosti může být přiznána finanční náhrada morální újmy.

Soud připomíná, že Úmluva musí být interpretována a aplikována tak, aby garantovala práva, jež jsou praktická a efektivní. V souladu s tím, je-li základní formou nápravy, kterou Soud může nařídít, finanční náhrada, pak musí mít pravomoc, má-li být právo garantované článkem 6 Úmluvy efektivní, přiznat finanční náhradu za morální újmu též obchodním společnostem.

Morální újma, kterou takovéto společnosti utrpěly, může zahrnovat žalobní tituly, které jsou ve větší či menší míře „objektivní“ nebo „subjektivní“. Mezi nimi je třeba přihlížet k dobrému jménu společnosti, nejistotě při přípravě rozhodnutí, narušení řízení společnosti (pro něž neexistuje přesná metoda výpočtu) a konečně též, byť v menší míře, k úzkosti a nesnázím způsobeným členům vedení.

36. V daném případě skutečnost, že posuzované řízení trvalo déle než přiměřenou dobu, nesporně způsobila společnost Comingersoll S.A., jejím ředitelům a akcionářům značné nesnáze a prodlužovanou nejistotu, i kdyby jen při vedení běžných záležitostí společnosti. Stěžující si společnost byla zejména připravena o možnost uspokojit svůj požadavek dříve – pohledávka, což je třeba připomenout, byla likvidní a opírala se o směnku – a tento dosud zůstává neuspokojen. V této souvislosti je tudíž legitimní předpokládat, že stěžující si společnost byla ponechána ve stavu nejistoty, což opravňuje k přiznání náhrady.

37. Vycházeje ze zásady ekvity, jak předpokládá článek 41, přiznává Soud stěžující si společnosti částku 1 500 000 PTE jako náhradu utrpěné újmy.

B. Úroky z prodlení

38. Podle informací, které má Soud k dispozici, činí roční zákonná úroková míra aplikovaná v Portugalsku v den přijetí tohoto rozsudku 7 %.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOMYSLNĚ

1. Potvrzuje, že byl porušen článek 6 § 1 Úmluvy;

2. Potvrzuje,

(a) že žalovaný stát je povinen zaplatit stěžující si společnosti ve tříměsíční lhůtě částku 1 500 000 (jeden milion pět set tisíc) portugalských escudos jako náhradu škody;

(b) že prosté úroky při roční úrokové míře 7 % budou splatné po uplynutí výše uvedené tříměsíční lhůty až do vyrovnání;

3. Zamítá zbývající část požadavku stěžovatele na spravedlivé zadostiučinění.

Vyhotoveno v anglickém a francouzském jazyce a vyhlášeno na veřejném zasedání v Paláci lidských práv ve Strasbourgu dne 6. dubna 2000.

Michele de SALVIA
tajemník

Luzius WILDHABER
předseda

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA

27. února 1992

VĚC CASCIAROLI

(Rozsudek ve věci Casciaroli versus Itálie)

Evropský soud pro lidská práva (dále jen „Soud“), zasedající v souladu s článkem 43 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a v souladu s příslušnými ustanoveními Jednacího řádu Soudu jako Senát, který tvořili soudci R. Ryssdal, předseda, F. Matscher, B. Walsh, C. Russo, A. Spielmann, N. Valticos, A. N. Loizou, J.M. Morenilla, F. Bigi, jakož i M.-A. Eissen, tajemník Soudu, a H. Petzold, zástupce tajemníka Soudu, po uzavřené poradě, která se konala dne 29. října 1991 a 24. ledna 1992, posledně uvedeného data vynesl následující rozsudek:

POSTUP

1. Případ byl postoupen Soudu Evropskou komisí pro lidská práva (dále jen „Komise“) dne 8. března 1991, v tříměsíční lhůtě stanovené článkem 32 § 1 a článkem 47 Úmluvy. Tomu předcházela stížnost (č. 11973/85) proti Italské republice předložená u Komise podle článku 25 italskou občankou, paní Rosinou Casciaroli, dne 24. prosince 1985.

Žádost Komise se opírala o články 44 a 48 a o prohlášení, jímž Itálie uznala obligatorní jurisdikci Soudu (článek 46). Předmětem žádosti bylo dosáhnout rozhodnutí, zda skutkový děj případu zakládá porušení závazků odpovědného státu podle článku 6 § 1 Úmluvy.

2. V odpovědi na dotaz učiněný v souladu s ustanovením 33 § 3 písm. d) Jednacího řádu Soudu stěžovatelka prohlásila, že si přeje zúčastnit se jednání, a určila svého právního zástupce, který ji bude zastupovat (ustanovení 30 Jednacího řádu Soudu).

3. Dne 23. dubna 1991 předseda Soudu rozhodl, že v souladu s ustanoveními 21 § 6 Jednacího řádu Soudu a v zájmu řádného chodu justice budou tento případ a případy Diana, Ridi, Manieri, Mastrantonio, Idrocalce S. r. l., Owners' Services Ltd, Cardarelli, Golino, Taiuti, Maciariello, Manifattura FL, Steffano, Ruotolo, Vorrasi, Cappello, G. v. Itálie, Caffé Roversi S. p. a., Andreucci, Gana, Barbagallo, Cifola, Pandolfelli a Palumbo, Arena, Pierazzini, Tusa, Cooperativa Parco Cuma, Serrentino, Cormio, Lorenzi, Bernardini a Gritti a Tumminelli projednány týměž Senátem.

4. Senát, který byl k tomuto účelu vytvořen, zahrnoval ex officio pana C. Russo, zvoleného soudce s italským občanstvím (článek 43 Úmluvy), a pana R. Ryssdala, předsedu Soudu (ustanovení 21 § 3 písm. b) Jednacího řádu Soudu). Téhož dne, za účasti tajemníka Soudu, vylosoval předseda Soudu jména dalších sedmi členů, jimiž se stali F. Matscher, J. Pinheiro Farinha, Sir Vincent Evans, A. Spielmann, I. Foighel, J.M. Morenillo a F. Bigi (článek 43 in fine Úmluvy a ustanovení 21 § 4 Jednacího řádu Soudu).

Následně pak B. Walsh, A.N. Loizou a N. Valticos, náhradní soudci, nahradili J. Pinheiro Farinhu a Sira Vincenta Evanse, kteří oba rezignovali a jejichž nástupci se ujali svých funkcí

před rozpravou, a pana Foighela, který nebyl schopen zúčastnit se dalšího projednávání případu (ustanovení 2 § 3, 22 § 1 a 24 § 1 Jednacího řádu Soudu).

5. Pan Rysdhal se ujal funkce předsedy senátu (článek 21 § 5 Jednacího řádu Soudu) a prostřednictvím zástupce tajemníka Soudu konsultoval se zástupcem italské vlády (dále jen „Vláda“), s delegátem Komise a s právním zástupcem stěžovatelky organizací řízení (ustanovení 37 § 1 a 38 Jednacího řádu Soudu). V souladu s postupem, který vzešel z těchto konsultací, obdržel tajemník Soudu vyjádření stěžovatelky dne 15. července 1991 a vyjádření Vlády dne 16. července. Dopisem, který došel 22. srpna, informoval sekretář Komise tajemníka Soudu, že delegát Komise podá ústní vyjádření.

6. Dne 28. srpna předložila Komise spis o řízení, které před ní proběhlo, jak ji o to požádal tajemník Soudu na základě pokynů předsedy.

7. V souladu s rozhodnutím předsedy, který stěžovatelce povolil užívat italský jazyk (článek 27 § 3 Jednacího řádu Soudu), se veřejné ústní jednání konalo v Paláci lidských práv ve Strasbourgu dne 29. října 1991. Soud se předtím sešel k přípravnému jednání.

Před Soud se dostavili:

(a) za Vládu G. Raimondi, magistrato, detašovaný k diplomatické právní službě Ministerstva zahraničních věcí, zástupce, G. Manzo, magistrato, detašovaný k Ministerstvu spravedlnosti, A. Passanantiová, magistrato, detašovaná k Ministerstvu spravedlnosti, poradci;

(b) za Komisi J. A. Frowein, delegát;

(c) za stěžovatelku L. Girardi, advokát, poradce.

Soud vyslechl prohlášení pana Raimondiho a paní Passanantiové za Vládu, pana Froweina za Komisi a pana Girardiho za stěžovatelku, jakož i odpovědi na své otázky.

8. Dne 5. listopadu zaregistrovala Komise své stanovisko k požadavkům stěžovatelky ohledně spravedlivého zadostiučinění (článek 50 Úmluvy).

SKUTKOVÁ ZJIŠTĚNÍ

9. Paní Rosina Casciaroli je italskou občankou a bydlí v Monticelli (Ascoli Piceno). Fakta, která shromáždila Komise podle článku 31 § 1 Úmluvy, jsou následující (paragrafy 16 – 22 její zprávy):

„16. Dne 3. prosince 1975 zemřel manžel stěžovatelky při dopravní nehodě, na níž se podílelo několik osob. Dvě civilní žaloby (případy č. 1061/76 a č. 1081/77) byly podány u Okresního soudu v Benátkách panem S. a panem P. proti panu F. a panu M., osobám, o nichž se předpokládalo, že nehodu zaviniily, jakož i proti jejich pojišťovnám.

17. Pan F. a pan M. byli rovněž trestně stíháni, což vedlo k odročení civilních řízení vedených proti nim. Dne 4. března 1976 stěžovatelka vstoupila jako civilní strana do trestního řízení,

kteří bylo proti nim zahájeno, s požadavkem na náhradu škody. Obesláni byli k jednání před Okresním soudem v Benátkách dne 9. dubna 1977.

18. Řízení bylo zahájeno ústním jednáním dne 31. května 1978. Téhož dne byl pan M. obžalován pro další trestný čin. Soud nařídil lékařskou expertízu a postoupil spis vyšetřujícímu soudci.

19. Dne 29. srpna 1980, po obdržení lékařské zprávy, stanovil vyšetřující soudce ústní jednání před Okresním soudem v Benátkách na 10. prosince 1980. Na závěr ústního jednání byl případ odročen na 13. března 1981. Téhož dne shledal Okresní soud v Benátkách obžalované vinnými z trestného činu zabití. Současně přiznal stěžovatelce náhradu škody způsobené smrtí manžela, jejíž výši předběžně stanovil na 20 milionů lir, přičemž platební rozkaz byl okamžitě vynutitelný.

20. V odvolacím řízení zahájeném obžalovanými Odvolací soud v Benátkách, který obdržel soudní spis až 20. července 1981, posoudil případ při ústním jednání dne 24. března 1982, na jehož závěr potvrdil rozhodnutí soudu první instance.

21. Dva dny na to se obžalovaní odvolali ke Kasačnímu soudu, přičemž kasační důvody předložili 12. a 15. května 1982. Ústní jednání před Kasačním soudem se konalo až 24. dubna 1986, kdy kasace byla zamítnuta. Text rozsudku byl zaregistrován v kanceláři soudu dne 6. října 1986.

22. Dne 13. května 1986 pan S. a pan M. obnovili své civilní řízení před Okresním soudem v Benátkách a stěžovatelka pokračovala se svou žalobou, kterou podala během trestního řízení, svým vstupem do civilního řízení, aby obdržela náhradu škody, jež jí byla přiznána.

23. ... ..

10. Podle informací předložených Soudu účastníky strasbourských řízení se konalo nejméně sedm ústních jednání mezi 13. květnem 1986 a 24. červnem 1988. Během těchto jednání předložily strany různé žádosti (o adhézní řízení, o spojení případů, o vyslechnutí svědectví) a zapříčinily tak několik odročení.

Vyšetřující soudce byl přeložen a první ústní jednání před jeho nástupcem se konalo dne 24. února 1989. Od tohoto dne až do 19. dubna 1991 se konalo sedm dalších ústních jednání. Strany údajně žádaly o šest odročení, protože si přály, aby byly posouzeny různé listiny, včetně trestního spisu postoupeného Kasačnímu soudu; během tohoto období, avšak v neupřesněný den, byl vyšetřující soudce přeložen.

Dne 19. dubna 1991 postoupil jeho nástupce případ příslušnému senátu k rozhodnutí o žádosti paní Casciaroli, aby se vyslovil k důkazům nabídnutým stěžovatelkou. Ústní jednání se údajně konalo dne 29. ledna 1992.

ŘÍZENÍ PŘED KOMISÍ

11. Paní Casciaroli předložila svou stížnost Komisi dne 24. prosince 1985. Stěžovala si na délku civilního řízení, k němuž dala podnět, a odvolávala se na článek 6 § 1 Úmluvy.

12. Dne 11. května 1990 prohlásila Komise stížnost (č. 11973/86) za přípustnou. Ve své zprávě ze dne 5. prosince 1990 (článek 31) vyslovila jednomyslný názor, že byl porušen článek 6 § 1.

KONEČNÉ PODÁNÍ PŘEDLOŽENÉ SOUDU VLÁDOU

13. V průběhu ústního jednání potvrdila Vláda své připomínky předložené v jejím podání, kde požadovala, aby Soud konstatoval, že „v daném případě nedošlo k porušení Úmluvy“.

PRÁVNÍ ZJIŠTĚNÍ

I. Předběžná otázka

14. Ve svém podání stěžovatelka uvedla, že svou stížnost ke Komisi předložila rovněž jménem svých čtyř dětí. Ze spisu však vyplývá, že status stěžovatelky přísluší pouze jí.

II. Údajné porušení článku 6 § 1 Úmluvy

15. Paní Casciaroli si stěžovala, že její civilní žaloba nebyla projednána v „přiměřené lhůtě“, jak požaduje článek 6 § 1 Úmluvy, podle něhož:

„Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla ... v přiměřené lhůtě projednána ... soudem.“
Vláda tomuto názoru oponovala, kdežto Komise jej akceptovala.

16. Příklad byl zahájen dne 4. března 1976, kdy stěžovatelka vstoupila se svými požadavky do trestního řízení; zatím zůstává stále neukončen před Okresním soudem v Benátkách.

17. Přiměřenost délky řízení je třeba posuzovat s ohledem na kritéria zakotvená v judikatuře Soudů a ve světle okolností případu, které vyžadují globální posouzení.

18. Navzdory tvrzení Vlády nebyl případ složitý. Přitom jak Komise, tak i stěžovatelka poukázaly na to, že v trestním řízení bylo několik období stagnace. Dvacet pět měsíců uplynulo mezi datem, kdy Okresní soud v Benátkách nařídil, aby proběhla další šetření, a datem, kdy vyšetřující soudce obeslal obžalované k jednání (31. květen 1978 – 29. srpen 1980). Více než čtyři měsíce trvalo, než byl spis postoupen odvolacímu soudu (13. březen – 20. červenec 1981), a Kasační soud nařídil ústní jednání až po čtyřech letech ode dne, kdy mu byl případ postoupen (26. březen 1982 – 24. duben 1986).

Vláda se odvolala na přetížení (soudů), avšak článek 6 § 1 ukládá smluvním státům, aby organizovaly své právní systémy tak, aby jejich soudy mohly splnit každý z jeho požadavků (viz rozsudek ve věci *Vocaturo v. Itálie* ze dne 24. května 1991, Serie A č. 206-C, str. 32, § 17).

Různá zdržení, k nimž došlo, nepříznivě ovlivnila průběh civilního řízení zahájeného panem S. a panem P., do nichž paní Casciaroli vstoupila (viz výše odstavec 9, podstavce 16, 17 a 22). Toto řízení dosud zdaleka neskončilo, ačkoli je třeba říci, že strany přispěly k jeho zdržení četnými žádostmi o odročení (viz výše odstavec 10).

19. Za těchto okolností Soud nemůže v daném případě pokládat za „přiměřený“ časový úsek dlouhý téměř šestnáct let.

Proto zde došlo k porušení článku 6 § 1.

III. Aplikace článku 50 Úmluvy

20. Podle článku 50:

„Jestliže Soud zjistí, že rozhodnutí nebo opatření soudního nebo každého jiného orgánu Vysoké smluvní strany je zcela nebo částečně v rozporu se závazky vyplývajícími z této Úmluvy, a jestliže vnitrostátní právo této strany umožňuje jen částečné odstranění důsledků takového rozhodnutí nebo opatření, rozhodnutí Soudu přízná v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.“

A. Škoda

21. Paní Casciaroli požadovala pro sebe a pro své děti 422 150 786 italských lir jako náhradu hmotné škody a 100 000 000 lir jako náhradu morální újmy.

22. Soud poznamenává, stejně jako Vláda, že vnitrostátní soudy mohou přiznat stěžovateli finanční kompenzaci hmotné škody, protože případ dosud nebyl před nimi uzavřen. Avšak na druhé straně stěžovatelka, s ohledem na její rodinné poměry, nepochybně utrpěla morální újmu, za kterou jí Soud, po zhodnocení na zásadě ekvity, přiznává náhradu ve výši 60 000 000 lir.

B. Náklady a výdaje

23. Stěžovatelka požadovala 3 255 336 lir jako náhradu nákladů vynaložených při vnitrostátním řízení a 18 800 000 lir jako náhradu nákladů vynaložených před orgány Úmluvy.

24. První částku nelze vzít v úvahu, protože z důkazů nevyplývá, že vynaložila takové náklady za účelem zabránit porušení požadavku „přiměřené lhůty“. Druhou částku je možné vzít v úvahu, avšak požadavek stěžovatelky je přehnaný; s přihlédnutím k důkazům, které má k dispozici, a ke své judikatuře v dané oblasti Soud přiznává stěžovateli z tohoto titulu částku 8 000 000 lir.

C. Úroky

25. Komise navrhla Soudu, aby Vládě, která se k této otázce nevyjádřila, stanovil pevnou lhůtu ke splnění tohoto rozsudku a aby jí uložil platit úroky pro případ, že tuto lhůtu nedodrží.

26. První návrh je v souladu s praxí, kterou Soud sleduje od října 1991.

Pokud jde o druhý návrh, Soud nepokládá za vhodné vyžadovat v daném případě placení úroků, a to zejména proto, že to stěžovatelka nepožadovala.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOMYSLNĚ

1. Potvrzuje, že byl porušen článek 6 § 1;

2. Potvrzuje, že žalovaný stát je povinen zaplatit paní Casciaroli během tří měsíců částku 60 000 000 (šedesát miliónů) italských lir jako náhradu nehmotné škody a 8 000 000 (osm miliónů) lir jako úhradu nákladů a výdajů;

3. Zamítá zhývající část požadavku na spravedlivé zadostiučinění.

Vyhotoveno v anglickém a francouzském jazyce a vyhlášeno na veřejném zasedání v Paláci lidských práv ve Strasbourgu dne 27. února 1992.

Marc-André EISSEN
tajemník

Rolv RYSSDAL
předseda